

nyek megítélése, a történelmi szereplők nem egyoldalú értékelése kizárólag az adott történelmi helyzet és az emberi lélek mély ismeretének birtokában lehetséges.

Nem hiszi, hogy a magyarság utat vesztett volna, viszont hisz abban, van olyan út, amely a magyarság számára egyedül üdvözítő. Van magyar jövő. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem államférfiúi teljesítményét vizsgálva így ír: „Bizalmat kelteni a rendszerben: bizalom megteremti a magagyümölcsseit.” Vagyis egységes politikai akarattal, a helyzet megkövetelte reális és hatékony lépések megtételével, a kultúra és a magyarság életosztónében bízva lehetünk csak képesek a „valódi nemzeti életre”.

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

(Szerkesztette Gróh Gáspár, Természet- és Társadalombarát Fejlesztésért Közalapítvány – Kortárs Kiadó, Budapest, 2004, 174 oldal, 1700 Ft)

Jaj, hol a múltunk? A Trianon-jelenség

Találkozás és szembenézés a történelemmel: látni valakit vagy valamit a maga összetett, árnyalt világában, a maga teljes valóságában – erényeivel és bűneivel. Ez az igazi kihívás, a hamisítatlan szellemi kaland. Egy írástudó ember számára a készen kapott

hívószavak, szlogenek és gondolatok korában ez nemcsak kötelesség: a szellemi létezés egyik feltétele.

Egy ilyen szembenézésre, valódi kalandra hívja olvasóját a most vizsgált kötet. Felkavaró történetet tár elénk e sajátos műfajú „képeskönyv”, melyet Száraz Miklós György szerkesztett és Tóth Zoltán tervezett. Egy hatalmas tabló áll össze a szemünk előtt mindannak a történelméből és szellemtörténetéből, amit a szerkesztő Trianon-jelenségként említ.

Egyik alkotóelemeként olyan kitűnő emberek gondolatait, élményeit olvashatjuk a válogatásban, mint Babits Mihály, Juhász Gyula, Márai Sándor, Szép Ernő, Móricz Zsigmond, József Attila, Cs. Szabó László, Bibó István – és még sorolhatnánk. Vallomásaik a szemtanú hitelességével szólnak; illő és tiszteltreméltó visszafogottsággal, kellő mértéktartással beszélnek a tragédiáról, melyet a nemzet kollektíven átélt, s melyet így vagy úgy mindnyájan megszenvedtek.

Ám a Trianon-jelenség messze túlmutat az ő gondolataikon: túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a két világháború között egy egész nemzedék „csüggött rajta”. Csoda, hogy Trianon a mindenkori aktuális széljárásnak megfelelően a mindennapi politikai játszmák egyik toposza, eszköze lett? Csoda, hogy beépült a korabeli reklámparba és „showbizniszbe”? Így jött létre az „Édes Erdély itt vagyunk, minden állást

megkapunk” világa, amikor a visszacsatolt országrészekbe magyar hivatalnokok sokasága áramlott. Így születtek olyan kitűnő műalkotások, mint az irredenta szoborcsoport, és olyan félelmetes gagyik, mint a kötetben szereplő jól-rosszul festett porcelán babák, az olykor felettébb vaskos üzenetet hordozó irredenta képeslapok. Így lett a kiskereskedelmi forgalomban kapható használati tárgyakból „Trianon rajzszeg” és „Trianon injekciós tű” vagy éppen „Nem, nem, soha ceruza”. A kötetben láthatunk még fodrászverseny győzteseként Trianon-frizurát és sok egyéb igazán szomorú, bornírt vagy éppen nevetéses dolgot.

A fentieket a műben mindvégig a tárgyilagos, a tényeket rögzítő történelmi kronológia és a mögötte álló sorsokat idéző dokumentumok fogják össze egységes egészzé. A fényképeken pedig mindez megélevedik: a székely hadosztály elfeledett hősei, névtelen áldozatok, vagonlakók, menekültek, az erdélyi, a felvidéki, a kárpátaljai és a délvidéki bevonulás diadalittas pillanatai. Különösen fájdalmasak a nemzeti alapon lezajlott vérengzések: Körös-tárkány és Ördögkút, Szilágyiipp, a Délvidéken végbement esetek. Jelképpértékű, hogy a párizsi békeszerződés után eltűnnek a képek és a gondolatok: csak a kronológia ma-

rad. A téma csak a rendszerváltoztatás hajnalán kerül újra elő a magyar közbeszédben.

Széchenyi István gondolatát „átszerkesztve” azt mondhatnánk: magyar nemzet nem volt, hanem lesz. Ennek azonban alapvető kérdése, mit tud kezdeni a Trianon-jelenséggel – melyet a könyv igen magas színvonalon, ugyanakkor mindenki számára emészthető formában mutat be. A bevezető írás záró sorai szerint: „Mostanság divattá lett kinyilatkoztatni: »Nekünk már közömbös, minket már hidegen hagy. Hiszen ez a régmúlt, ez már történelem.« Igaz, Trianon valóban történelem, még ha szomorú is. Csakhogy a történelmünk is mi vagyunk [...] És ostoba az, aki nem tanul a történelemből, aki nem tanul legalább a saját kárán. [...] Aki a »piacon« a mindig saját hasznukra tévedő, nagyhangú, arcátlan »kofák« közt szemérmesen hallgat, aki nem alkuszik a végsőkig. Mert Trianon valóban történelem, de amíg a határokon túl összegyűlik csak tíz magyar gyermek egy óvodában, tíz férfi a kocsmában vagy a faluházban, tíz hívó lélek az imaházban, addig élő valóság is.”

SZENTPÁLY-JUHÁSZ MIKLÓS

(Szerkesztette Száraz Miklós György,
Helikon Kiadó, Budapest, 2005,
184 oldal, 2990 Ft)

